

NIITTYLAHDEN KOULUN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

Suuria tekoja tehdään sinnikkyydellä, ei voimalla.

– Samuel Johnson

Sisällys

1. Taustaa	2
1.1. Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun	2
1.2. Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä	3
2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus esiopetuksessa, kouluissa ja opetuksessa	3
2.1. Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa	3
2.1.1. Sukupuolitietoisuus opetuksessa	4
2.1.2. Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali	4
2.2. Kaikki syrjintä on kiellettyä.....	4
3. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy	5
3.1. Puhutaan	5
3.1.1. Esiopetus	5
3.1.2. Alkuopetus	5
3.1.3. Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6	6
3.1.4. Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9	6
3.2. Puututaan	6
4. Tavoitteet ja aikataulu	7
5. Vastuhenkilöt, koulutus ja tiedotus	7
6. Arviointi	8
7. Yksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	8
7.1. Niittylahden koulun vuosien 2020-2023 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman arviointi.....	8
7.2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinta vuosille 2023-2026	9
7.3. Tasa-arvotilanteen selvitys.....	9
7.3.1. Kooste oppilaille tehdyn kyselyn tuloksista	9
7.3.2. Kooste huoltajille tehdyn kyselyn tuloksista	9
7.3.3. Kooste henkilökunnalle tehdyn kyselyn tuloksista	10
7.3.4. Yhteenvedon kyselyiden tuloksista	10
7.4. Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä toimenpiteiden arviointi ja seuranta	11
Materiaalit	13

1. Taustaa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on annettu 22.12.2014. Niissä sukupuolten tasa-arvon edistämiseen on sitouduttu monin tavoin. Tasa-arvolain täydennys 30.12.2014 toi perusopetuslain piirissä oleville kouluille koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteen. Tasa-arvosuunnitelma on perusteltua laatia myös niille esiopetusryhmille, jotka eivät toimi kouluissa. Perusopetuksen oppivelvollisten perusteita on täydennetty 21.10.2015 määräyksellä, joka koskee koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintaa. Koulujen toiminnallisten tasa-arvosuunnitelmien tuli olla ensimmäisen kerran valmiina 1.1.2017.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa on edistettävä kaikessa kasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa. Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Kaikkien näiden koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä.

Joensuun seudulla perusopetusta antavat koulut ja esiopetuksen yksiköt laativat toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman, joka on samalla yhdenvertaisuussuunnitelma, koulun tai yksikön vuosisuunnitelman yhteyteen. Suunnitelman laadinnassa käytetään taustamateriaalina Opetushallituksen julkaisemaa ”Tasa-arvo on taitolaji” -opasta, ”Oppia kaikille” -yhdenvertaisuussuunnittelun opasta sekä ”Mukana! Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella -opasta. Yksikkökohtaista tasa-arvosuunnitelmaa laatiessa huomioidaan kunkin kunnan kuntakohtainen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on kunnan henkilöstön ja johdon yhteinen asiakirja, mikä osaltaan ohjaa henkilöstön työskentelyä ja henkilöstöstä huolehtimista sekä johtamista organisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa osissa. Yksikköjen toiminnalliset tasa-arvosuunnitelmat hyväksytään opetuksen järjestäjän oman päätöksentekokäytännön mukaisesti.

1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun

Suomi on monin tavoin sitoutunut edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Tähän velvoittavat perustuslakimme ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Tasa-arvotyöllä edistämme sitä, että kaikkien ihmisten osaaminen tulee ihmisten itsensä ja yhteiskunnan käyttöön.

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 §)

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 6 c §)

Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa.

1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus esiopetuksessa, kouluissa ja opetuksessa

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella.

Epätasa-arvoinen kohtelu ja syrjintä voivat olla tahallista tai tahatonta. Ne voivat olla suunnitelmallista ja harkittua tai ne voivat johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytännöt ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

2.1 Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ohjaavat edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Esiopetuksen tavoitteeksi on määritelty lapsen mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 on sitouduttu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen monesta näkökulmasta:

- Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.
- Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.
- Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan.
- Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

2.1.1 Sukupuolitietoisuus opetuksessa

Opettajien on hyvä tiedostaa stereotyyppiset sukupuolikäsitykset, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä, miten oppilas kohdataan yksilönä. Sukupuolitietoisuus on hyvän opetuksen tunnuspiirre. Sukupuolitietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Sukupuolitietoisessa opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolitietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa.

2.1.2 Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat tasa-arvoa edistävien oppimateriaalien valintaan. Kouluissa oppimateriaalien tapaan rakentaa sukupuolta tulee suhtautua kriittisesti, sillä edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka jossain määrin toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita ja täten ylläpitävät sukupuoleen perustuvaa segregatiota.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai etnisiä vähemmistöjä on vähän esillä oppimateriaaleissa muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällöin vähemmistöt jäävät ulkopuolisiksi, ”toisiksi”, eivätkä rakennu olennaiseksi osaksi ihmiskuvan moninaisuutta. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

2.1.3 Sukupuolitietoinen ohjaus

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä – tietoisesti tai tiedostamattaan – oppilaita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Sukupuolitietoisin ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Sukupuolitietoisessa ohjauksessa oppilaita tuetaan ja rohkaistaan – joskus myös haastetaan – luokka- ja ryhmämuotoisen ohjauksen menetelmin tarkastelemaan työelämää, elinkeinorakennetta sekä ammattialoja monipuolisesti ja kriittisesti.

2.2 Kaikki syrjintä on kiellettyä

Tasa-arvolaissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §) Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §) Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta. Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää. Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää. Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan. Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen. Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa. Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy

Joensuun seudulla esi- ja perusopetuksessa edistetään tasa-arvoa ja ehkäistään syrjintää eri koulutasoilla lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tyttöjä ja poikia tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolensa – perusteella.

3.1 Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide voi olla puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti. Koulujen ja esiopetusyksiköiden käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

3.1.1 Esiopetus

Esiopetuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvotyössä pienten lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Oppimisen alkumetreillä vanhempien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji -oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Miten tuetaan sukupuolten välisiä ystävyyssuhteita?
- Haluaisivatko tytöt leikkiä merirosvoa ja pojat prinsessaa?
- Miten toimia tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti?

3.1.2 Alkuopetus

Vuosiluokat 1 ja 2 ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa, jolloin oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaan rakentaessa omaa sukupuoli-identiteettiään ymmärtävä ja moninaisuuteen myönteisesti suhtautuva opettaja on avainasemassa. Oppilaita opetetaan tunnistamaan sukupuoleen liittyviä odotuksia ja luuloja ja heitä autetaan ymmärtämään, että heidän ei tarvitse rajoittaa omaa toimintaansa niiden mukaan.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Onko tilanteita, joissa ryhmäjako sukupuolen perusteella on ehdottoman tarpeen?
- Miten kannustetaan oppilaita itsenäisiin ja rohkeisiin valintoihin?
- Kasvaako kaikista tytöistä naisia ja pojista miehiä?

3.1.3 Perusopetuksen vuosiluokat 3–6

Vuosiluokat 3–6 ovat otollista aikaa vahvistaa oppilaan tasa-arvo-osaamista. Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten tasa-arvoa edistävää yhteisöä. Oppilaat oppivat arvioimaan, kohdellaanko tyttöjä ja poikia yhdenvertaisesti. Oppilaan tulisi myös pystyä pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä

tarvittaessa muuttamaan sitä. Opettaja puuttuu oppilaiden keskinäiseen epätasa- arvoiseen käyttäytymiseen. Sukupuolittunutta kiusaamista ja häirintää voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla tunnistamaan sitä omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä opettelemalla vastustamaan vertaispainetta.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Millaista sukupuolikuvastoa oppimateriaalit sisältävät?
- Saavatko tytöt yhtä paljon puheenvuoroja kuin pojat?
- Miten tuen oppilasta, joka ei identifioitu vain yhteen sukupuoleen?

3.1.4 Perusopetuksen vuosiluokat 7–9

Jokainen opettaja ohjaa oppilaita sukupuolten tasa-arvoon omassa oppiaineessaan ja kouluyhteisön kaikessa toiminnassa. Useimmilla oppilailla on jo käsitys sukupuoli-identiteetistään, mutta se voi vielä muuttua. Perinteiset stereotypiat rajoittavat sukupuolen ilmaisua. Oppilaiden tulisi osata tunnistaa sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä ja tietää, ettei se ole kohteen syytä, ja että tilanteeseen voi saada apua. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy kiusaamista, seksuaalista häirintää, sukupuoleen perustuvaa häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää. Segregaation tietoinen vähentämien ja perinteisten sukupuolirajojen ylittämisen tukeminen opiskelu- ja ammattivalinnoissa on erityisen tärkeää vuosiluokilla 7–9.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji -oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Mitä erityistä sukupuoli- ja tasa-arvoisuustietoisuus tarkoittaa omassa oppiaineessani?
- Miten voi rohkaista oppilaita tekemään epätyypillinen koulutusalan tai ammatin valinta?
- Kasvaako oppilaistani tasa-arvotoimijoita?

3.2 Puututaan

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on puuttua eriarvoiseen kohteluun.

Erityistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

- Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, joka on luonteeltaan seksuaalista. Tällaisella käytöksellä loukataan tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.
- Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.
- On suositeltavaa, että koululla on selkeä sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista häirintää koskeva ohjeistus. Ohjeistuksessa tulee ilmetä, mitä sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä on, mitä häirinnän kohteeksi joutunut voi tehdä, kenen puoleen hän voi kääntyä ja miten koulun henkilökunnan tulee tilanteessa toimia.
- Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle tai esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro toiselle opettajalle tai toiselle esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.
- Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan.

Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulu- tai työtovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

4. Tavoitteet ja aikataulu

Joensuun seudulla laaditaan esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Siinä määritellyt tavoitteet ja toimintamuodot koskevat kaikkia perusopetuksen kouluja ja esiopetuksen toimipisteitä. Esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma voidaan liittää osaksi opetussuunnitelmaa.

Kaikki koulut ja esiopetuksen toimipisteet määrittelevät ja kirjaavat oman yksikkönsä toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt vuosisuunnitelmaan. Näihin toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvotilanteen kartoitus eri menetelmillä, tasa-arvon edistäminen eri oppiaineissa ja esim. TET-jaksoilla, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän viettäminen tai tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimisprojektin toteuttaminen. Yksiköt määrittelevät oman toimintakulttuurinsa kuvaamisen yhteydessä, kuinka oppilaat ja vanhemmat osallistuvat vuosittaiseen suunnitteluun, yhteisten tavoitteiden asetteluun ja tasa-arvotyöhön yleensä.

5. Vastuuhenkilöt, koulutus ja tiedotus

Jokaisessa koulussa ja esiopetuksen toimipisteessä on nimetty tasa-arvovastaava tai tasa-arvoryhmä, joka tekee suunnitelmia ja ehdotuksia tasa-arvosuunnitelman toteuttamisesta opettajakunnalle ja oppilaskunnalle. Toimenpiteille määrätään aikataulu ja vastuuhenkilöt. Sovitut toiminnot kirjataan vuosisuunnitelmaan ja niiden toteutumista seurataan vuosisuunnitelman toteutumisen seurannan yhteydessä.

Tasa-arvovastaava tai -ryhmä laatii koulun oppilaille tehtävän kyselyn, jossa seurataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista koulussa. Kysely tehdään vähintään kerran kolmessa vuodessa. Esi- ja perusopetuksen opettajat arvioivat itse ja ryhmissä tasa-arvosuunnitelman toteutumista omassa koulussaan tai toimipisteessään. Esi- ja perusopetuksessa tarvitaan luotettavaa ja ajantasaista tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta seudullisesti, valtakunnallisesti ja globaalisti. Tieto lisää tasa-arvoa ja tietämättömyys ylläpitää eriarvoisuutta. Koulun tasa-arvovastaava tai tasa-arvoryhmän jäsenet osallistuvat tarvittaessa koulutuksiin ja verkostoituvat muiden koulujen tasa-arvovastaavien kanssa ylläpitääkseen tietojaan ja osaamistaan sekä vaihtaakseen hyviä käytäntöjä ja ideoita. Tasa-arvovastaava tai -ryhmä tiedottaa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä ajankohtaisista asioista omassa koulussaan tai toimipisteessään.

6. Arviointi

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymistä sekä siihen liittyviä toimenpiteitä arvioidaan vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Joensuun seudun esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelman tukimateriaali päivitetään vuoden 2025 loppuun mennessä. Uusi päivitetty versio astuu voimaan 1.1.2026. Alkuvuodesta 2026 oppilaille mahdollinen uusi kysely, jossa arvioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymistä kouluissa ja esiopetuksessa. Myös opettajat arvioivat oman opetuksensa ja koulun toimintakulttuurin kehittymistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kaikki koulut ja esiopetuksen toimipisteet määrittelevät ja kirjaavat oman yksikkönsä toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt vuosisuunnitelmaan.

7. Yksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

7.1 Niittylahden koulun vuosien 2020-2023 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman arviointi

Vuosien 2020-2023 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu 29.1.2020. Suunnitelmassa tavoitteiksi asetettiin seuraavat:

- 1. Vahvistamme ilmapiiriä, jossa jokainen oppilas voi olla aidosti oma itsensä.**
- 2. Pyrimme varmistamaan, että katsomuksellinen tasa-arvo säilyy ja vahvistuu koulun arjessa ja juhlissa.**

Tavoitteiden saavuttamiseksi kirjattiin lukuvuoden 2021-2022 vuosisuunnitelmaan konkreettiset toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Kumpikin tavoitteista on edistynyt. Katsomuksellinen tasa-arvo otetaan huomioon entistä paremmin sekä arjen koulutyössä että erilaisia juhlia järjestettäessä. Avoin keskusteluyhteys toimii kotien kanssa.

Niittylahden koulussa on laadittu kaikkia luokka-asteita ja koko koulun toimintakulttuuria ohjaava positiivisen pedagogiikan toimintamalli. Sen tavoitteena on edistää myönteistä toimintakulttuuria, jossa huomataan hyvä sekä hyväksytään erilaisuus itsessä ja muissa ja ollaan kiireettömässä tunnelmassa ihmisiä toinen toisillemme. Positiivinen pedagogiikka korostaa inhimillisyyttä, aitoa kohtaamista, yhteisöllisyyttä ja sitä, että kaikilla olisi mahdollisuus olla turvallisesti oma itsensä.

Lisäksi koulussamme pidetään kerran kuukaudessa yhteisölliset Tupakäräjät, jolloin kaikki koulun oppilaat ja henkilökunta kokoontuvat koulun saliin jonkin yhteisen teeman äärelle. Vetovastuussa vuorottelevat luokat ja rehtori. Lukuvuonna 2022-2023 Tupakäräjien teemoiksi valittiin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsittelevät sisällöt, jotka liitettiin ajankohtaisiin kalenteripäiviin, esimerkiksi Lapsen oikeuksien päivä ja Minna Canthin päivä.

Toimintaohjeet kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteisiin ovat nähtävillä Niittylahden koulun Pedanet-sivuilla.

7.2 Tasa-arvoja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinta vuosille 2023-2026

Niittylahden koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman (jatkossa *tasa-arvosuunnitelma*) päivittämisestä vastaavat rehtori Jaakko Sivonen sekä johtoryhmän edustaja Mirka Kyllönen. Tasa-arvosuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaiden, vanhempien ja henkilöstön kanssa toteuttamalla kysely kullekin kohderyhmälle ja käsittelemällä henkilökunnan kesken kyselyissä esille nousseita näkökulmia.

7.3 Tasa-arvotilanteen selvitys

Kyselyt oppilaille, huoltajille sekä henkilökunnalle toteutettiin lokakuussa 2023. Kyselyjen kysymykset olivat suurimmalta osin samat kuin vuoden 2020 tasa-arvosuunnitelmaa varten toteutetuissa kyselyissä, jotta niiden tuloksia olisi mahdollista vertailla. Kyselyihin lisättiin myös tiedustelu rasistisen kielenkäytön ja käytöksen ilmenemisestä Niittylahden koulussa. 4.-6.-luokan oppilaiden sekä henkilökunnan kyselyissä oli lisäksi avoin kysymys: *Mitä muuttaisit Niittylahden koulussa, jotta kaikkia kohdeltaisiin tasa-arvoisemmin ja yhdenvertaisemmin?*

7.3.1 Kooste oppilaille tehdyn kyselyn tuloksista

Kysely teetettiin 2.-6.-luokan oppilaille. Koulumme 248 oppilaasta 117 eli 71 prosenttia vastasi kyselyyn.

Kysymys	Kyllä	Ei
Kohdellaanko kaikkia oppilaista mielestäsi tasa-arvoisesti?	80%	20%
Ovatko tytöt ja pojat mielestäsi tasa-arvoisia koulussa?	79%	21%
Tunnetko olosi turvalliseksi koulussa?	90%	10%
Puuttuvatko opettajat kiusaamiseen riittävästi?	80%	20%
Tunnetko, että voit olla oma itsesi koulussa?	82%	18%
Oletko havainnut Niittylahden koulussa rasistista puhetta tai tekoja, esim. eri ihmisryhmille naureskelevia vitsejä tai haukkumasanoja? (Kysymys vain 4.-6.-luokkalaisille)	33%	67%

Avoimeen kysymykseen *Mitä muuttaisit Niittylahden koulussa, jotta kaikkia kohdeltaisiin tasa-arvoisemmin ja yhdenvertaisemmin?* vastasi omin sanoin 73 oppilasta. Yleisin vastaus (18 vastausta) oli ”En tiedä” ja toiseksi yleisin (14 vastausta) sisällöltään ”Ei mitään” tai ”Kaikki on hyvin”. 12 vastausta koski oppilaiden toimintaa: toivottiin, että ei kiusattaisi eikä haukuttaisi, oltaisiin ystävällisiä ja hyväksyttäisiin erilaisuus. Kahdeksassa vastauksessa toivottiin opettajien puuttuvan kiusaamiseen paremmin. Toivottiin, että opettaja juttelisi kaikkien oppilaiden kanssa asiasta ja puuttuisi myös siihen, että pojat härnäävät tyttöjä ja kohtelevat epäasiallisesti. Neljässä vastauksessa ilmaistiin tyytymättömyys siihen, että tyttöjä kohdellaan paremmin kuin poikia koulussa.

7.3.2 Kooste huoltajille tehdyn kyselyn tuloksista

Huoltajille lähetettiin Wilma-viestillä tieto tasa-arvosuunnitelman päivittämisestä ja pyyntö vastata kyselyyn. Huoltajista 40 vastasi kyselyyn. Määrä on vuoden 2020 kyselyyn verrattuna lähes kaksinkertainen. Tämä otos antaa jo hyvin osviittaa kotien näkemyksistä.

Kysymys	Kyllä	Ei
Kohdellaanko Niittylahden koulussa kaikkia oppilaista mielestäsi tasa-arvoisesti?	80%	20%
Ovatko tytöt ja pojat mielestäsi tasa-arvoisia koulussa?	90%	10%
Puuttuvatko opettajat kiusaamiseen riittävästi?	75%	25%
Onko lapsesi joutunut kokemaan sukupuoleen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvaa kiusaamista koulussa?	5%	95%
Onko lapsesi kertonut, että on koulussa havainnut rasistista käytöstä tai kielenkäyttöä?	15%	85%
Koetko, että Niittylahden koulu on lapsellesi turvallinen koulu?	85%	15%

7.3.3 Kooste henkilökunnalle tehdyn kyselyn tuloksista

Henkilökunnan 20 jäsenestä kyselyyn vastasi 14. Henkilökunnan kyselyssä painopiste oli tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta työyhteisössä. Lisäksi selvitettiin havaintoja rasismin ilmenemisestä Niittylahden koulussa.

Kysymys	Kyllä	Ei
Oletko havainnut Niittylahden koulussa sukupuoleen perustuvaa epätasa-arvoa?	0%	100%
Oletko kokenut Niittylahden koulussa sukupuoleen perustuvaa epätasa-arvoa?	0%	100%
Oletko havainnut Niittylahden koulussa seksuaalista häirintää?	0%	100%
Oletko kokenut Niittylahden koulussa seksuaalista häirintää?	0%	100%
Oletko havainnut Niittylahden koulussa rasistista käytöstä tai kielenkäyttöä (vitsit, haukkumasanat)?	50%	50%
Koetko, että sinulla on riittävästi työkaluja ja osaamista puuttua rasistiseen kielenkäyttöön ja toimintaan?	79%	21%

Avoimeen kysymykseen *Mitä muuttaisit Niittylahden koulussa, jotta kaikkia kohdeltaisiin tasa-arvoisemmin ja yhdenvertaisemmin?* noin kolmasosa totesi tilanteen olevan hyvä, eikä muutoksille ole tarvetta. Toinen kolmasosa toi esille, että avoin ilmapiiri, erilaisuuden näkeminen rikkautena ja tasa-arvonäkökulman aktiivinen huomiointi on tärkeää, samoin avoin keskustelu kotien kanssa, sillä asenteet tulevat yleensä kotoa. Toiveita esitettiin avoimesta keskustelusta henkilökunnan kesken, yhteisten pelisääntöjen laatimisesta ja tietoisuuden lisäämisestä esimerkiksi S2-taustaisten oppilaiden oppimisen tukemisessa.

7.3.4 Yhteenveto kyselyiden tuloksista

Kyselyihin vastattiin aktiivisesti ja niiden tulokset antavat tietoa oppilaiden, henkilökunnan ja huoltajien näkemyksistä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmien huomioinnista Niittylahden koulussa. Kyselyjen perusteella Niittylahden koulun tilanne tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioissa näyttäisi olevan suhteellisen hyvä. Joitakin seikkoja on kuitenkin tarpeen ottaa huomioon. Oppilaiden kyselyn tulokset ovat joka kysymyksen kohdalla vuoden 2020 kyselyyn verrattuna jonkin verran huonommat. Huolta herättää, että 20% oppilaista koki, että opettajat eivät puutu kiusaamiseen riittävästi ja toive kiusaamisen loppumisesta sekä siihen puuttumisesta toistui myös avoimissa vastauksissa. Lisäksi oppilaista 33% vastasi havainneensa koulussa rasistista puhetta tai tekoja, esimerkiksi vitsejä tai haukkumasanajoja.

Huoltajien kyselyn tuloksia ei voi täysin verrata aiempaan, koska vuonna 2020 vastaajajoukko oli merkittävästi pienempi. Vastauksissa on kuitenkin nähtävissä samansuuntaiset ajatukset kuin oppilailla: tulokset ovat aiempaa jonkin verran tyytymättömämmät. Peräti 25% kyselyyn vastanneista huoltajista kokee, että opettajat eivät puutu kiusaamiseen riittävästi ja 15% vastasi, että Niittylahden koulu ei ole heidän lapselleen turvallinen koulu.

Henkilökunnan vastauksista piirtyi kuva tasa-arvoseikkojen suhteen erittäin tyytyväisistä työntekijöistä: henkilökunnan keskuudessa ei kyselyn perusteella esiinny lainkaan epätasa-arvoista kohtelua eikä häirintää. 50% henkilökuntaan kuuluvista on kuitenkin havainnut Niittylahden koulussa rasistista kielenkäyttöä ja toimintaa. Avoimissa vastauksissa toivottiin avointa keskustelua ja yhteisten pelisääntöjen laatimista rasistiseen toimintaan puuttumisessa.

Kyselyiden perusteella kaksi teemaa nousee ylitse muiden: havainnot rasistisesta kielenkäytöstä sekä kokemus siitä, ettei kiusaamiseen puututa tarpeeksi. Kyselyn perusteella lähdemme kehittämään kahta asiaa koulumme tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioissa:

1. Rasistisen käytöksen ja kielenkäytön yksiselitteinen tuomitseminen ja kitkeminen
2. Kiusaamiseen puuttumisen tehostaminen ja sen näkyväksi tekeminen

7.4 Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä toimenpiteiden arviointi ja seuranta

Tavoite	Toimenpiteet ja niiden aikataulu	Arviointi ja seuranta
Rasistisen käytöksen ja kielenkäytön yksiselitteinen tuomitseminen ja kitkeminen	- Keskustelu henkilökunnan kesken tilanteesta ja rasismien ilmenemismuodoista Niittylahden koulussa. - Yhteisten pelisääntöjen laatiminen rasistiseen käytökseen ja kielenkäyttöön puuttumisessa. → rasistisesta kielenkäytöstä ja toiminnasta keskustelu oppilaan kanssa ja viesti kotiin → toistuvasta syrjivästä toiminnasta kasvatuskeskustelu - Kootaan henkilökunnalle Pedanetiin ja tulostettuna taukotupaan tutustuttavaksi materiaalipankki antirasistisen toiminnan tueksi, esimerkiksi valmiita oppituntikonaisuuksia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen sekä kirjallista lasten- ja nuortenkirjallisuuden teoksista, joissa käsitellään rasismia ikätasoisesti. - Tupakäräjissä nostetaan lukuvuoden mittaan esille yhdenvertaisuuden teemaa, esim. rehtorin ja oppilaskunnan ohjelmassa.	- Teetetään sama kysely huhtikuussa 2024 oppilaille ja huoltajille ja selvitetään, onko rasistinen kielenkäyttö ja käytös vähentynyt. - Kevätlukukauden lopussa arvioidaan, millä tavalla suunnitellut toimenpiteet ovat toteutuneet, mitä jatketaan ja mitä kehitetään. - Lukuvuoden 2024-2025 vuosisuunnitelmaan kirjataan kevään arvioinnin pohjalta yhdenvertaisuuteen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.
Kiusaamiseen puuttumisen tehostaminen ja sen näkyväksi tekeminen	- Kiusaamisen määritelmän avaaminen oppilaille ja huoltajille. - Tehdään kiusaamiskyselyt luokissa syksyllä ja keväällä. - Vanhemmille tehtävä tiettäväksi kiusaamisen vastainen työ. - Avoin keskustelu kotien kanssa. - Puututaan matalalla kynnyksellä huonoon käytökseen ja ikävään kielenkäyttöön muita kohtaan.	Sama kuin yllä.

Taulukossa esitettyjen toimenpiteiden lisäksi Niittylahden koulussa sitoudutaan arjen työssä seuraaviin tavoitteisiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi:

- Pidämme yllä avointa keskustelua tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kasvatuksen ja koulutuksen teemoista.
- Harjoittelemme kielitietoisuuden opetuksen työtapoja ja täten lisäämme tasa-arvoisia mahdollisuuksia oppimiseen oppilaiden välillä.
- Vahvistamme koulumme monilukutaitostrategian mukaisesti lukutaidon edistämisen ja

kaunokirjallisuuden käsittelyn avulla sekä kriittistä lukutaitoa että tunnetaitoja ja empatiataitoja.

- Toteutamme koulumme positiivisen pedagogiikan toimintamallia jokaisella luokka-asteella. Kiinnitämme huomion hyvään, vahvistamme oppilaiden minäkuvaa ja itsetuntoa, arvostamme erilaisuutta rikkautena ja vahvistamme yhteisöllisyyttä ja yhteyttä toinen toisiimme.
- Koulussamme on aloitettu verso-toiminta, jossa koulutetut 5.-6.-luokkalaisten vertaissovittelijaoppilaat auttavat välitunneilla syntyvien ristiriitatilanteiden osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaan. Kaikkien osapuolten näkökulmat ja tuntemukset kuullaan, jonka jälkeen yhdessä pohditaan, miten ristiriita ratkaistaan. Lopuksi tehdään osapuolien välinen sopimus.

Materiaalit:

Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyö-taitolaji>

Tasa-arvokompassi

<https://rauhankasvatus.fi/tasa-arvo-toimintakulttuurin-keskioon/> (2022)

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/mukana-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuustyö-toisella-asteella>

Oppia kaikille- Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu-oppilaitoksissa>

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK)

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa (Maailman terveysjärjestö WHO)

<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/mita-on-kehotunnekasvatus/kehotunnekasvatus-sisaltaa-kaheksan-aihetta/>

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa (OPH:n rahoittama hanke 2012 –2014)

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2014/03/Tasa-arvoisen-kasvattajan-muistilista.pdf>

[Amnestyn materiaali tarjoaa työkaluja suostumuskulttuurin edistämiseen](#)